

Beleggen in veiligheid

Instituut voor Pensioeneducatie
28 november 2024

Jacco Heemskerk

Best een lastig onderwerp!

Beleggen door pensioenfondsen in de defensie-industrie is controversieel en roept gemengde reacties op.

Ethische overwegingen

- Wapens worden ingezet in geweldadige conflicten
- Burgerdoden en humanitaire crisis

Publieke perceptie

- Reputatie beschermen
- Defensieindustrie staat op gespannen voet met ESG en Impact

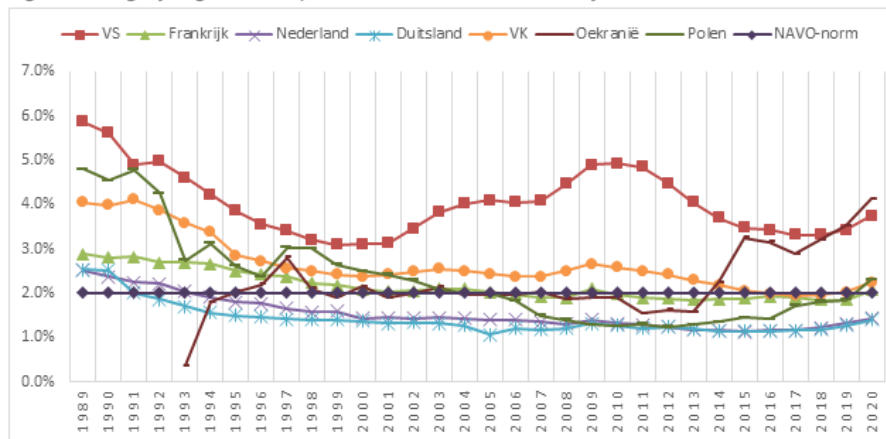
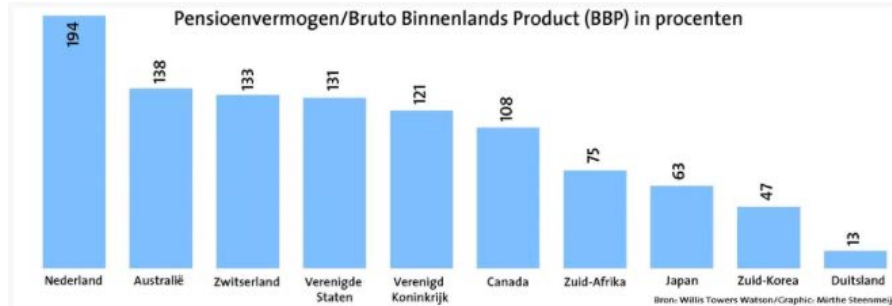
Op pensioenfondsen uitgeoefende druk

- Politici
- Militaire leiders
- Media

Wet en regelgeving

- Verbod op controversiele wapens als kernwapens en clusterprojectielen

Het vredesdividend

Voor welk probleem zoeken we een oplossing?

Donald Trump eist verhoging van de defensieuitgaven door NAVO-lidstaten. Hij bekritiseert Europese landen die niet voldeden aan de NAVO-norm van 2%. Trump dreigt met terugtrekking van de VS uit de NAVO. Trump suggereert dat de VS minder geneigd zijn om Europa te beschermen, wat Rusland de kans geeft om zijn invloed in Europa uit te breiden.

De Russische invasie in Oekraïne heeft dus voor een hernieuwd besef geleid van het belang van investeren in defensie en daarmee in de veiligheid van onze samenleving. Europa voelt de noodzaak haar defensie te versterken om zichzelf beter te kunnen verdedigen tegen mogelijke agressie.

Wat is nu eigenlijk het knelpunt in leveren van voldoende wapens en munitie, en is het aanbod van voldoende financiële middelen de oplossing?

1. Beschikbare financiële middelen:

- Ondanks de door de EUR toegezegde middelen en verhoogde defensieuitgaven is meer geld nodig
- Effectief en snel toewijzen en gebruiken van deze middelen.

2. Industriële productie:

- De Europese defensie-industrie worstelt met het opstarten en opschalen van productiefaciliteiten
- Defensiebedrijven zijn terughoudend om financiële risico's te nemen zonder gegarandeerde orders.

3. Bureaucratische obstakels belemmeren snelle besluitvorming

- Nationale belangen
- Veelvoud aan procedures en standaarden

Wie betaalt voor onze veiligheid?

Overheidsfinanciering

De overheid geeft obligaties uit, waarmee ze uitgaven aan defensie kunnen financieren.

Eventueel geeft de overheid war bonds uit.

Voordelen:

- Geweldsmonopolie
- Controle en verantwoording
- Nationale veiligheid

Nadelen:

- Bureaucratie
- Budgetbeperkingen

Private financiering

Mogelijkheden om in de kapitaalstructuur deel te nemen van defensiebedrijven en private military and security companies.

Voordelen:

- Efficiëntie en innovatie
- Kostenbesparing
- Aanvullende financiering

Nadelen:

- Privatisering van veiligheid
- Gebrek aan verantwoording

Is de financiering van defensie ons probleem?

Missie

Het fonds streeft ernaar om een solide en betrouwbaar pensioen te bieden aan al hun deelnemers. Dit betekent dat ze zich richten op het waarborgen van de financiële stabiliteit en het bieden van een goede dienstverlening aan hun leden.

Visie

De visie van het Nedlloyd Pensioenfonds is om een toekomstbestendig pensioenfonds te zijn dat inspeelt op de veranderende behoeften van hun deelnemers en de dynamiek van de pensioenmarkt. Ze willen een proactieve rol spelen in het beheren van pensioenen en het communiceren van belangrijke informatie naar hun deelnemers.

Strategie

- **Duurzaam beleggen:** Het fonds streeft naar verantwoorde investeringen die niet alleen financieel rendement opleveren, maar ook bijdragen aan een betere wereld.
- **Risicobeheer:** Er wordt veel aandacht besteed aan het beheersen van financiële risico's om de dekkinggraad op een gezond niveau te houden.
- **Kostenbeheersing:** Het fonds werkt continu aan het optimaliseren van de kostenstructuur om zo efficiënt mogelijk te opereren.
- **Communicatie:** Het fonds zet in op heldere en transparante communicatie met hun deelnemers, zodat zij goed geïnformeerd zijn over hun pensioenrechten en -plichten.

If so, what is for us than contribute to a better world?

Politieke overwegingen

- mensbeeld
- Eerlijke en rechtvaardige samenleving
- Gevoelde maatschappelijke verantwoordelijkheid

Wat verwachten anderen van ons?

- Politiek
- Toezichhouders
- Deelnemers
- Media

Moreel-ethische overwegingen

- Mensenrechten en vredesbevordering
- ESG-criteria
- Reputatie
- Wet en regelgeving
- Impact op veiligheid en stabiliteit

Onderdelen van de beleggingscyclus herzien

Risicobudget

Pensioenfondsen moeten de risico's van beleggingen in defensiebedrijven zorgvuldig afwegen tegen het verwachte rendement. Dit omvat marktrisico's, politieke risico's en reputatierisico's.

Beleggingsovertuigingen

Het bestuur moet duidelijke beleggingsovertuigingen hebben die aansluiten bij de langetermijndoelen van het fonds. Dit kan betekenen dat ze kiezen voor bedrijven die bijdragen aan nationale veiligheid en stabiliteit.

ESG-overtuigingen

Pensioenfondsen moeten ervoor zorgen dat hun beleggingen voldoen aan hun ESG-criteria, zoals het uitsluiten van bedrijven die controversiële wapens produceren.

Impact-overtuigingen

Impactbeleggen richt zich op het genereren van positieve, meetbare sociale en milieueffecten naast financieel rendement. Pensioenfondsen kunnen ervoor kiezen om te beleggen in defensiebedrijven die bijdragen aan vrede en veiligheid zonder betrokken te zijn bij controversiële wapens.

Zijn het interessante beleggingen?

Positieve Factoren:

- 1. Overheidsuitgaven:** Defensiebudgetten zijn vaak aanzienlijk en relatief stabiel, wat een consistente bron van inkomsten voor defensiebedrijven biedt. Verhoogde geopolitieke spanningen en veiligheidsdreigingen kunnen leiden tot hogere defensie-uitgaven.
- 2. Technologische Vooruitgang:** De defensie-industrie loopt voorop in technologische innovatie, wat kan leiden tot lucratieve kansen op gebieden zoals cyberbeveiliging, onbemande systemen en geavanceerde wapens.
- 3. Langetermijncontracten:** Defensiebedrijven sluiten vaak langetermijncontracten met overheden, wat zorgt voor voorspelbare kasstromen en financiële stabiliteit.
- 4. Wereldwijde Vraag:** Veel landen verhogen hun defensiebudgetten, niet alleen als reactie op directe dreigingen, maar ook om hun militaire capaciteiten te moderniseren.

Risicofactoren:

- 1. Politieke en Regelgevende Risico's:** Veranderingen in overheidsbeleid, defensiebudgetten en internationale betrekkingen kunnen een aanzienlijke impact hebben op de defensie-industrie. Regelgevende veranderingen kunnen ook de operaties en winstgevendheid beïnvloeden.
- 2. Ethische Overwegingen:** Investerings in de defensiesector kunnen controversieel zijn vanwege ethische overwegingen, zoals de productie van wapens en het gebruik ervan in conflicten.
- 3. Economische Cycli:** Hoewel defensie-uitgaven vaak minder volatiel zijn dan andere sectoren, kunnen economische neergangen nog steeds invloed hebben op overheidsbudgetten en uitgavenprioriteiten.
- 4. Problemen in de Toeleveringsketen:** De defensie-industrie is afhankelijk van complexe wereldwijde toeleveringsketens, die verstoord kunnen worden door geopolitieke spanningen, handelsbeperkingen en andere factoren.

Hoe gaan we dan beleggen in defensie?

Waarin kunnen we beleggen?

1. Overheidsobligaties: Bijvoorbeeld van de Nederlandse overheid of wellicht van overheden die meer investeren in onze gezamenlijke defensie
2. Aandelen en obligaties van bedrijven actief in de defensieindustrie
3. Militaire infrastructuur: Bijvoorbeeld het ministerie van defensie, kazernes met zonnepanelen, logistiek, training en onderhoud.
4. Wapensystemen, wapens en munitie: Hieronder bijvoorbeeld radarinstallaties, raketafweersystemen, maar ook fregatten en gevechtsvliegtuigen

Beleggen we via onze benchmarks al in defensie?

Wereldwijd genoteerde aandelen

1. **Lockheed Martin:** Een van de grootste defensiebedrijven ter wereld, bekend om zijn geavanceerde lucht- en ruimtevaartsystemen.
2. **Northrop Grumman:** Gespecialiseerd in lucht- en ruimtevaart, cyberbeveiliging, en geavanceerde wapensystemen.
3. **Raytheon Technologies:** Biedt een breed scala aan defensie- en luchtvaartproducten, waaronder raketssystemen en radarapparatuur.
4. **BAE Systems:** Een Brits defensiebedrijf dat actief is in lucht- en ruimtevaart, land- en zeesystemen.
5. **General Dynamics:** Bekend om zijn productie van militaire voertuigen, schepen en IT-systemen.
6. **Thales Group:** Een Frans bedrijf dat zich richt op lucht- en ruimtevaart, defensie, en beveiliging.
7. **Leonardo S.p.A.:** Een Italiaans defensiebedrijf dat actief is in lucht- en ruimtevaart, elektronica en land

Genoteerde bedrijfsobligaties

1. **Boeing:** Boeing een belangrijke speler in de defensie-industrie
2. **Airbus:** Europees lucht- en ruimtevaartbedrijf, dat militaire vliegtuigen produceert
3. **Rheinmetall:** Duits defensiebedrijf bekend om militaire voertuigen en wapensystemen.
4. **Saab:** Zweeds bedrijf dat geavanceerde wapensystemen en militaire technologieën ontwikkelt.
5. **Dassault Aviation:** Frans bedrijf dat militaire vliegtuigen produceert
6. **Huntington Ingalls Industries:** Amerikaanse scheepsbouwer die marineschepen en onderzeeërs bouwt.
7. **Textron:** Amerikaans bedrijf dat onder andere militaire voertuigen en luchtvaartsystemen produceert.

Meer impact, meer lokaal?

Welke publieke mogelijkheden zijn er?

1. **Thales Nederland:** Dit bedrijf is een dochteronderneming van het Franse Thales Group en is gespecialiseerd in radarsystemen en andere elektronische defensiesystemen. Hoewel Thales Nederland zelf niet direct genoteerd is, is het moederbedrijf Thales Group genoteerd aan de Euronext Parijs.
2. **Damen Shipyards Group:** Dit bedrijf is een van de grootste scheepsbouwers in Nederland en produceert onder andere marineschepen en fregatten. Damen is echter een privaat bedrijf en niet beursgenoteerd.
3. **Fokker Technologies:** Dit bedrijf, dat onderdeel is van GKN Aerospace, levert onderdelen en systemen voor militaire vliegtuigen. GKN Aerospace is onderdeel van Melrose Industries, dat genoteerd is aan de London Stock Exchange.

...juist thematisch.....

Thematic ETFs bieden pensioenfondsen en andere beleggers de mogelijkheid om te profiteren van de groei in de defensie- en cybersecuritysectoren. Ze bieden diversificatie en toegang tot bedrijven die een cruciale rol spelen in de bescherming en veiligheid van digitale en fysieke infrastructuren.

Voordelen van Thematic ETFs

- **Diversificatie:**
  - Biedt blootstelling aan een breed scala aan bedrijven binnen een specifiek thema.
- **Toegankelijkheid:**
  - Maakt het voor beleggers gemakkelijker om te investeren in opkomende sectoren zonder individuele aandelen te hoeven selecteren.
- **Lange Termijn Groeipotentieel:**
  - Thematic ETFs richten zich vaak op sectoren met sterke groeivoorzichten, zoals defensie en cybersecurity.

...of via mogelijkheden in private markten?

Private equity is actief in de defensie industrie

Carlyle Group: Een van de grootste private equity firma's ter wereld, Carlyle Group, heeft aanzienlijke investeringen in de defensie- en luchtvaartsector.

KKR & Co.: KKR heeft ook een sterke aanwezigheid in de defensie-industrie, met investeringen in bedrijven die militaire technologieën en diensten leveren.

Blackstone Group: Blackstone heeft geïnvesteerd in verschillende defensiebedrijven, waaronder die actief zijn in de productie van militaire voertuigen en technologieën.

Apollo Global Management: Apollo heeft een portfolio dat defensie- en luchtvaartbedrijven omvat, met een focus op innovatieve technologieën en systemen

Transparantie en Verantwoording: Private equity fondsen moeten wel voldoende transparantie bieden over hun investeringen en de impact daarvan.

Waar investeren ze in?

Private equity fondsen investeren vaak in bedrijven die actief zijn in:

Wapensystemen: Ontwikkeling en productie van geavanceerde wapensystemen.

Militaire Voertuigen: Productie van tanks, gepantserde voertuigen en andere militaire transportmiddelen.

Lucht- en Ruimtevaart: Ontwikkeling van militaire vliegtuigen, drones en satellietssystemen.

Cyberbeveiliging: Bescherming van militaire netwerken en systemen tegen cyberaanvallen.

En dan de periodieke monitoring en rapportage

ESG-Rapportage

- Bijdrage van de beleggingen in de defensie-industrie aan milieudoelstellingen of hoe ze negatieve milieueffecten minimaliseren.
- Sociale impact van de beleggingen, zoals werkgelegenheid en veiligheid.
- Initiatieven die bijdragen aan de bescherming van mensenrechten en de naleving van internationale normen.
- Inzicht in de governance-structuren van de bedrijven waarin wordt geïnvesteerd.

Impactrapportage

- Bijdrage investeringen aan technologische innovaties die ook civiele toepassingen kunnen hebben, zoals verbeterde cyberbeveiliging.
- Bijdrage aan de nationale en internationale veiligheid, wat indirect ook de stabiliteit en veiligheid van de samenleving ten goede komt.

Risicorapportage

- Reputatierisico's en beheersing.
- Risico's verbonden aan veranderingen in regelgeving